

Rechtvaardigheid en vluchtelingen acceptatie: een onderzoek naar het verband tussen focus, perceptie van rechtvaardigheid en attitudes naar vluchtelingen in Nederland.

Veerle van Dijke

3952495

Begeleidster: Michèle Bal

Bachelorproject ASW

Universiteit Utrecht

30 juni 2017

5649 woorden

Abstract

People react different towards the arrival of refugees in the Netherlands. Different studies in several countries have shown that perspective taking and perceptions of micro and macro justice influence peoples attitudes towards refugees. This study is about the influence of one persons focus on his/her attitude towards refugees in the Netherlands, mediated by perceptions of justice in forms of micro and macro justice. Participants were manipulated through questions that made them either focus on themselves or focus on others. They we're also asked questions about micro and macro justice. The study doesn't show effects of the manipulation but it does show influence from perception of justice and from demographic data like age and place of residence. Macro justice makes people more positive towards refugees and micro makes them less positive. Together the findings extend previous studies on the influence of micro and macro justice on participants attitudes towards refugees. The demographic data offers new possibilities for research for the specific situation in the Netherlands. All together this study could be a step in the right direction for more understanding about certain attitudes towards refugees and therefore a step in the direction of more acceptance of refugees in the Netherlands.

Key-words: *Attitudes towards refugees, Other-focus versus Self-focus, Microjustice, Macrojustice*

Introductie

“Vluchten doe je niet zomaar!” of “Laat ze daar blijven!” zijn uitspraken die je zomaar op de Nederlandse sociale media tegen kunt komen. De huidige vluchtelingencrisis, waarbij veel mensen vanuit oorlogslanden naar Nederland vluchten, zorgt voor verdeeldheid binnen de samenleving. Mensen hechten waarde aan een rechtvaardige samenleving maar door verschillende percepties van rechtvaardigheid botsen ideeën over hoe er met deze inkomende stroom van vluchtelingen moet worden omgegaan. Hierdoor ontstaat polarisatie (Cats, 2015). Sommigen zijn van mening dat de vluchtelingen gelijke kansen moeten krijgen en daarom opgevangen en geholpen moeten worden, dit kost de maatschappij geld en onder andere woonruimte. Anderen zijn het hier daarom niet mee eens en vinden dat de mensen die hier jaren hard werken voorrang moeten krijgen op mensen die hier zomaar komen, bijvoorbeeld bij banen en huurwoningen (Cats, 2015). Hierdoor zijn mensen van mening dat vluchtelingen voorgetrokken worden en dat er onrechtvaardig gehandeld wordt.

Het publieke debat hierover is fel en wordt steeds harder. Het gaat soms zo ver dat er opmerkingen worden gemaakt dat het niet erg is als vluchtelingen onderweg verdrinken (Trouw, 2015). Om te begrijpen waarom mensen op een bepaalde manier over een rechtvaardige behandeling van vluchtelingen denken is het belangrijk hier onderzoek naar te doen zodat er met meer begrip verdere polarisatie tegen kan worden gegaan. Daarnaast kan er gezocht worden naar manieren om vluchtelingen te helpen waar meer mensen achter staan. Uiteindelijk kan het zelfs zo zijn dat alleen meer onderzoek al tot andere inzichten kan leiden doordat er verbanden kunnen worden gelegd waar eerder niet aan gedacht is of waar nog geen verder onderzoek naar is gedaan.

Voor de wetenschap is het relevant om hier onderzoek naar te doen om zo te kunnen begrijpen hoe deze percepties van rechtvaardigheid gevormd worden. Hoe kan het dat bepaalde ideeën van rechtvaardigheid boven andere ideeën van rechtvaardigheid worden gesteld? Hoe kunnen mensen zich meer bekommeren om ongelijkheid in de naaste omgeving terwijl er misschien verder weg mensen omkomen door oorlog of verdrinking? Kijken mensen teveel naar zichzelf en te weinig naar een ander? Is hier invloed op uit te oefenen? Het is interessant om te kijken hoe bestaande theorieën zoals de Just-WorldTheory bepaalde attitudes tegenover rechtvaardigheid kunnen voorspellen om zo meer te leren over hoe percepties van rechtvaardigheid ontstaan.

In andere landen waar ze met vluchtelingen te maken krijgen is hier eerder onderzoek naar gedaan. Ook in Australië zorgde de toenemende vluchtelingenstroom namelijk voor

vijandige houdingen binnen de samenleving (Anderson, Stuart & Rossen, 2015). Dit biedt aanknopingspunten voor onderzoek naar de situatie in Nederland. Daarom wordt er in dit onderzoek via een experiment op zoek gegaan naar het verband tussen perceptie, rechtvaardigheid en attitudes naar vluchtelingen uit oorlogsgebieden.

Vluchteling of gelukszoeker?

Voor een goed begrip van de termen vluchteling en asielzoeker in dit onderzoek is het belangrijk deze goed te definiëren. Of iemand het stempel vluchteling krijgt is bepaald in het vluchtelingenverdrag. Dit verdrag is in 1951 na de Tweede Wereldoorlog opgesteld en bepaalt dat vluchtelingen niet teruggestuurd mogen worden naar een land waarin zij vervolging te vrezen hebben (vluchtelingenwerk, 2017). In Nederland worden de termen vluchteling en asielzoeker veelal door elkaar gebruikt maar volgens de definitie van het verdrag zijn asielzoekers niet per se oorlogsvluchtelingen. Wanneer vluchtelingen in Nederland komen en asiel aanvragen zijn er verschillende soorten vluchtelingen. Volgens de Rijksoverheid (geraadpleegd maart 2017) krijgen mensen asiel wanneer ze risico lopen op marteling, onmenselijke of vernederende straf. Ook als de situatie in een land niet voldoende veilig is, kan een persoon asiel krijgen. Bijvoorbeeld als er oorlog is (Rijksoverheid, 2017). Dit worden politieke vluchtelingen genoemd. Maar ook economische vluchtelingen vragen asiel aan. Economische vluchtelingen zijn asielzoekers die vanwege de kans op een beter economisch leven asiel aanvragen in een bepaald land.

Deze tweedeling vinden veel mensen belangrijk omdat meestal gevonden wordt dat politieke vluchtelingen meer recht op hulp hebben. Ze komen immers uit een echt onveilige situatie zoals deze in het vluchtelingenverdrag beschreven wordt. Uit onderzoek van Verkuyten(2004) blijkt dan ook dat bij politieke vluchtelingen gevoelens van sympathie een rol spelen en bij economische vluchtelingen boosheid meer invloed heeft op het wel of niet ondersteunen van vluchtelingenbeleid (Verkuyten, 2004). Economische vluchtelingen worden soms in de volksmond ‘gelukzoekers’ genoemd. Er zijn mensen die het onderscheid niet meer maken en alle vluchtelingen gelukzoekers noemen. In feite zou je kunnen zeggen dat ze dat ook zijn omdat ze op zoek zijn naar een beter leefbare situatie en dus naar meer geluk. Maar voor veel lokale bewoners heeft deze benaming een negatieve bijklank.

Vluchtelingen worden dan ook verschillend ontvangen door de lokale bewoners. Waar sommigen met kledingpakketten klaarstaan om te helpen moeten anderen er niets van hebben. Ze geloven niet dat de vluchtelingen het echt zo slecht hebben en wanneer deze bijvoorbeeld in het bezit zijn van een mobiele telefoon past dit niet bij het beeld van de zielige, armoedige

vluchteling die ze in hun hoofd hebben (Rethmeier, 2015). In dit onderzoek zullen de termen vluchteling en asielzoeker door elkaar gebruikt worden maar zij zullen beiden staan voor politieke vluchtelingen die hier gekomen zijn en asiel hebben aangevraagd in verband met de onveilige situatie in hun thuisland.

SDO en RWA

Uit onderzoeken blijkt dat verschillende gedrags- of persoonskenmerken invloed kunnen hebben op de omgang met vluchtelingen en de ideeën daarover. Zo blijken bijvoorbeeld individuele verschillen van *Social Dominance Orientation (SDO)*, dreiging percepties en onzekere groepsrelaties tussen burgers en asielzoekers invloed te hebben op attitudes en gedrag van uitsluiting naar asielzoekers toe (Louis, Winnifred et al., 2007). Ook RWA (Right Wing Authoritarianism) wordt gerelateerd aan gevoelens van dreiging en concurrentie (Duckitt & Sibley, 2010). Dit speelt een rol bij het ontstaan van vooroordelen en negatieve houdingen (Duckitt & Sibley, 2010).

Personen die hoog scoren op RWA neigen intolerant te zijn naar maatschappelijk afwijkend gedrag, ze vinden sociale controle en conformiteit zeer belangrijk wat leidt tot een negatieve houding naar ‘afwijkende’ out-groups, in dit geval vluchtelingen (Anderson, 2015). Zij zien hen eerder als een bedreiging voor de openbare orde en veiligheid van de groep waarmee ze zichzelf identificeren, de in-group, dan personen die laag scoren op RWA (Anderson et al, 2015). Daarom wordt er verondersteld dat RWA leidt tot vooroordelen tussen groepen, als gevolg van een wereldbeeld waarin de wereld gevaarlijk en bedreigend is (Anderson, 2015).

Cognitieve motivatieprocessen die gebaseerd zijn op competitie of concurrentie worden geschaard onder de karaktereigenschap SDO. SDO is gebaseerd op ideeën dat een samenleving optimaal functioneert wanneer een aantal dominante en overheersende groepen een bovengeschikte positie hebben met een aantal ondergeschikte groepen onder hen (Sidanius & Pratto, 1999). Personen met een hogere SDO keuren hiërarchieën in sociale of maatschappelijke relaties eerder goed dan gelijkwaardige relaties. Volgens hen hoort ongelijkheid er nu eenmaal bij. Uit onderzoek blijkt dat hieruit volgt dat deze mensen daardoor ook eerder negatievere houdingen jegens groepen met minder macht hebben, zoals bijvoorbeeld vrouwen (Sidanius, 1993). Dat SDO een rol speelt bij de omgang met vluchtelingen blijkt uit de Canadese studies van Esses (2008). Uit twee studies bleek dat mensen met een hogere SDO eerder vluchtelingen dehumaniseren. Dit leidt tot een grotere minachting en gebrek aan bewondering voor vluchtelingen, wat resulteert in een minder

gunstige houding ten opzichte van de groep en in de richting van het huidige vluchtelingenbeleid van Canada (Esses, Victoria M. et al., 2008).

Dreiging en identificatie

Naast SDO en RWA is ook de sociale identiteitstheorie onlosmakelijk verbonden met het wel of niet willen ontvangen van vluchtelingen. Deze sociaal-psychologische theorie van Tajfel & Turner beschrijft dat het hebben van een sociale identiteit leidt tot categorisatie, identificatie en groepsvergelijking. Deze theorie concentreert zich voornamelijk op minderheidsgroepen die zich in een ondergeschikte maatschappelijke positie bevinden en regelmatig te maken hebben met negatieve standaard oordelen en uitsluiting (Verkuyten, 2006). Ook benadrukt de sociale-identiteitstheorie dat identificatie afhankelijk is van omstandigheden en condities, zoals statusverschillen, de doorlaatbaarheid van groepsgrenzen en vormen van uitsluiting, zoals discriminatie (Verkuyten, 2006). Als laatste is de relatie tussen groepsidentificatie en de gevoelsmatige houding tegenover zowel de eigen groepering en anderen van belang.

Groepsidentificatie speelt daarom een grote rol in het maken van onderscheid ten voordele van de eigen groep (Verkuyten, 2006). Door het bestaan van sociale identiteiten worden de verschillen tussen minderheden en meerderheden dus duidelijk. Dit gaat vaak gepaard met discriminatie. Perceptie van dreiging speelt hier een rol omdat intergroepsdreiging en sociaal-structurele dreiging ervoor zorgt dat men betrekkingen met asielzoekers wil beperken (Louis, Winnifred et al., 2007).

Ook de zogenoemde Just World Theory (BJW) heeft invloed op de omgang met vluchtelingen. De Just World Theory houdt in dat mensen de behoefte hebben te geloven dat de wereld eerlijk is en mensen daarom krijgen wat ze verdienen. Dit hangt samen met het idee dat de wereld eerlijk is voor zichzelf of voor anderen. Mensen die geloven dat de wereld eerlijk is voor anderen zijn harder tegen vluchtelingen dan mensen die geloven dat de wereld eerlijk is voor henzelf (Khera, 2014). BJW gericht op anderen maar niet op zichzelf, hangt sterk samen met sociale attitudes, zoals harde uitspraken van kansarmen en een verlangen naar wraak, bijvoorbeeld na de aanslagen op 11 september (Khera, 2014).

Construct van 'de ander' en perspectieven van rechtvaardigheid

Uit verschillende onderzoeken dus lijkt naar voren te komen dat het wel of niet willen steunen van vluchtelingenbeleid samenhangt met perceptie van 'de zelf' en 'de ander', de 'ingroup' en de 'outgroup'. Hier is sprake van bij de BJW theorie maar er is ook sprake van sociale identiteit. Vluchtelingen worden zowel nationaal als internationaal neergezet als 'de ander' (Olsen, 2016). Dit heeft effect op het wel of niet willen helpen van vluchtelingen. Zo

heeft het construct van de vluchteling als ‘de ander’ in Canada geleid tot bezuinigingen op de vluchtelingen zorg. Het lijkt alsof bijvoorbeeld de gezondheidstoestand van asielaanvragers alleen van belang is als het de gezondheid of de veiligheid van anderen beïnvloedt; de gezondheid en het welzijn van de vluchtelingen op zichzelf wordt gezien als minder waardevol (Olsen, 2016).

Ook Zdaniuk en Bobocel (2011) halen ‘de zelf’ en ‘de ander’ naar voren in hun onderzoek. Het blijkt dat individuen die zichzelf als uniek en apart van de anderen zien en die dus een sterk onafhankelijk zelfbeeld hebben eerder tegen voorkeursbehandelingen zijn (Zdaniuk, Bobocel, 2011). Zij denken namelijk meer in termen van *microjustice* in plaats van *macrojustice*. Dit onderscheid speelt een belangrijke rol omdat mensen die rechtvaardigheid meer in termen van *microjustice* definiëren, voor rechtvaardigheid op individueel niveau zijn. Aanhangers van *macrojustice* zijn meer voor een eerlijke verdeling, ook wanneer daar soms beleid voor nodig is omdat niet iedereen vanzelf die gelijkwaardige positie weet te verkrijgen (Zdaniuk en Bobocel, 2011).

Dit onderscheid in micro en macro rechtvaardigheid en de gevolgen die dit heeft voor de omgang en ideeën over omgang met mensen is op zichzelf staand interessant. Het aanhangen van macro rechtvaardige sociale principes zou een positieve houding naar asielzoekers toe voorspellen (Anderson, 2015). Los van de variatie in attitudes die aan SDO en RWA kunnen worden toegeschreven bleek uit onderzoek van Anderson (2015) dat individuele oriëntaties op het gebied van rechtvaardigheid een dusdanige invloed hebben dat dit belangrijke implicaties mee zou kunnen brengen om in de toekomst negatieve vooroordelen ten opzichte van asielzoekers in de toekomst te beperken.

Negatieve waarnemingen van asielzoekers worden in Australië sneller in verband gebracht met de vraag of de asielverzoeken wel legaal zijn, of ze wel echt hulp nodig hebben en of dat ze middelen gebruiken die eigenlijk voor de plaatselijke bevolking zijn (Louis et al., 2007). Daarom zou een negatieve houding ten opzichte van asielzoekers kunnen worden ondersteund door principes van micro rechtvaardigheid, omdat asielzoekers de meritocratie, waarin iedereen krijgt wat hij of zij verdient, zouden schenden door zonder verdiensten uitkeringen te verwachten (Anderson, 2015).

Vice versa wordt macro rechtvaardigheid juist gelinkt aan steun voor asielzoekers door het gelijkheidsideaal. Asielzoekers worden gezien als benadeeld en hebben daarom behoefte aan hulp en middelen (Anderson, 2015). Een positieve attitude naar asielzoekers toe zou daarom kunnen samenhangen met de principes van macro rechtvaardigheid (Anderson, 2015).

Conclusie

Uit de huidige literatuur blijkt dat er al veel onderzoek is gedaan naar de effecten van SDO en RWA op het willen bieden van hulp aan vluchtelingen. Theorieën over in- en outgroup tonen aan waarom het bestaan van verschillen tussen minder- en meerderheden gerechtvaardigd wordt en ook dreiging en de invloed van media worden aangetoond als belangrijke factoren. De *Just-World Theory* beïnvloedt daarnaast hoe mensen een negatieve attitude kunnen rechtvaardigen. Dit hangt samen met het idee dat de wereld rechtvaardig is voor de ander.

De eerder gedane onderzoeken lijken zich voornamelijk op Canada en Australië te richten. In Nederland is er nog weinig vernieuwend onderzoek gedaan naar het precieze waarom van bepaalde attitudes ten opzichte van vluchtelingen. Onderzoek in Nederland lijkt dus op zijn plaats. Daarnaast is het interessant om te kijken hoe de specifieke rechtvaardigheid percepties kunnen veranderen en zorgen dat mensen minder negatief zijn. Misschien dat het dan mogelijk is manieren te vinden waarop vluchtelingen geholpen kunnen worden die als rechtvaardiger worden gezien door mensen? In de huidige literatuur komt al meerder malen naar voren dat de focus op ‘de zelf’ of op ‘de ander’ invloed lijkt te hebben op de perceptie. Dit lijkt samen te hangen met *micro-* of *macrojustice*. Wellicht dat het mogelijk kan zijn dat er door een andere focus aan te reiken waarbij mensen zich onbewust meer in een ander verplaatsen meer begrip voor vluchtelingen kan worden gecreëerd.

Daarom zal er naar aanleiding van dit eerdere onderzoek naar een antwoord worden gezocht op de onderzoeksvraag: “*Wat is het effect van self- of otherfocus met als mediator micro of macro rechtvaardigheid op vluchtelingen acceptatie?*” Hierbij wordt ook de deelvraag: “*Hoeveel effect hebben controlevariabelen als woonomgeving, politieke voorkeur, opleidingsniveau en leeftijd op vluchtelingenacceptatie?*” meegenomen om te kijken naar effecten van bijvoorbeeld demografische invloed, politieke voorkeur en leeftijdsverschillen.”

Verwacht wordt dat wanneer participanten op zichzelf gefocust zijn zij een negatievere houding naar vluchtelingen zullen hebben en dus lager scoren op vluchtelingen acceptatie dan participanten die op de ander gefocust zijn. Vice versa wordt verwacht dat participanten die meer op de ander gefocust zijn hoger scoren op vluchtelingen acceptatie dan participanten die meer op zichzelf gefocust zijn. Er wordt verwacht dat de perceptie van rechtvaardigheid hier een mediërend effect op heeft. Participanten met een hogere macro rechtvaardigheid zullen hoger scoren op vluchtelingen acceptatie en participanten met een hogere micro rechtvaardigheid zullen lager scoren op vluchtelingen acceptatie. Voor de tweede vraag wordt een significant effect van politieke voorkeur verwacht. De overige controlevariabelen zullen

exploratief worden meegenomen. Een duidelijk effect hiervan wordt nog niet verwacht.

Methode

Participanten en design

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen toetsen was een experiment nodig waarbij de gemiddelden van 3 groepen werden vergeleken. Dit was nodig omdat er werd gekeken of manipulaties van zelf- of ander gerichtheid in de praktijk verschil uit konden maken.

Een specifieke onderzoeksgroep was hierbij niet van belang. In dit onderzoek werden daarom alle in Nederland woonachtige mensen van 18 tot en met 70 jaar betrokken. Deze leeftijdsrange werd aangehouden om uitschieters te voorkomen en omdat bepaalde leeftijdsgroepen niet goed via internet bereikbaar zijn.

Van te voren was bepaald dat de steekproef uit 156 participanten zou bestaan. Volgens Cohen (1992) kijkend naar Medium Population effect size met een alfa van $\alpha=.05$ waren er 52 participanten per groep nodig en daarmee dus 156 in totaal. Uiteindelijk vulden 226 personen de enquête in waarvan er 157 bruikbaar waren. Één participant viel nog af omdat deze 84 jaar oud was, waardoor er uiteindelijk precies de resultaten van 156 participanten werden gebruikt in de leeftijd van 18 tot en met 66 jaar ($M=33.83$, $SD= 15.79$).

Procedure van dataverzameling

Participanten werden verzameld door middel van convenience sample via sociale media. Via Facebook, whatsapp en e-mail werden participanten gevraagd mee te doen aan een online experiment dat zij vervolgens zelfs uitvoerden op hun computer, telefoon of tablet. De vragenlijst nam, afhankelijk van of ze wel of geen manipulatie kregen, 5 à 10 minuten in beslag. Er werd gekozen voor een online vragenlijst om participanten uit verschillende delen van het land te bereiken en daarmee de representativiteit te vergroten. Ook was dan de aanwezigheid van de onderzoeker niet noodzakelijk. De participanten werden door het programma LimeSurvey willekeurig toegewezen aan één van de drie condities: zelffocus, anderfocus en de controlegroep waarbij ze geen manipulatie kregen.

De vragenlijst begon met een korte introductie van het onderwerp van het onderzoek. Participanten werden geïnformeerd over de anonimiteit van deelname en er werd aangegeven dat de participant met zijn of haar deelname akkoord ging met het onderzoek. De manipulaties werden niet benoemd zodat de participant hierdoor niet beïnvloed zou worden. Daarna kwamen de vragen naar demografische gegevens (leeftijd, woonplaats, opleiding, politieke

voorkeur, beroepssector en wel of niet nieuwsvolgend). Op de volgende pagina kwam de manipulatie. Uiteindelijk moesten 54 participanten zich op een ander focussen. 55 participanten op zichzelf en 48 participanten werden tot de controlegroep gerekend, zij kregen geen manipulatie. Vervolgens werden andere vragen gebruikt om de verschillen of overeenkomsten op het gebied van micro en macro rechtvaardigheid en vluchtelingen acceptatie te meten. Op de laatste pagina van de survey werden participanten geïnformeerd over het werkelijke doel van het onderzoek met de manipulaties. Participanten werden bedankt voor hun deelname en voor eventuele vragen werd het e-mailadres van de onderzoeker gegeven.

Vragenlijsten

De vraagstellingen voor de manipulatie kwamen uit eerder onderzoek waarbij de self- en otherfocus was gemanipuleerd (Bal & van de Bos, 2015). De participant werd gevraagd een situatie te omschrijven waarin een ander centraal stond, of de participant werd gevraagd een situatie te omschrijven waarin hij of zij zelf centraal stond. De controlegroep kreeg deze vragen niet. De 11 vragen die volgden over vluchtelingen acceptatie waren gebaseerd op de burger enquête Vluchtelingenproblematiek waarbij Nederlanders zijn gevraagd naar meningen over vluchtelingen (Opiniepanel Eenvandaag, 2015). Voor de vragen over macro- en microjustice werden vragen uit eerder onderzoek van Zdaniuk en Bobocel (2011) gebruikt. Zowel de vragen over vluchtelingenacceptatie als over rechtvaardigheid werden op een 7 punt Likertschaal gemeten (1= helemaal niet, 7 = helemaal wel) en konden daarom als één variabele worden meegenomen.

De vluchtelingenacceptatielijst bevatte vragen als “Vind je dat vluchtelingen recht hebben op een uitkering?” of “Vind je dat vluchtelingen geen recht hebben op een sociale huurwoning in Nederland?”. Omdat deze vragen nog niet eerder waren gebruikt werd er een factoranalyse gedaan. Alle vragen correleerden met elkaar. Alleen de vraag: “Moeten vluchtelingen meer integreren” correleerde nauwelijks met de andere vragen. Daarom is er gekozen voor een schaal waarin de integratievraag niet werd meegenomen, deze schaal bevatte dan nog 10 items. Bij factoranalyse zonder de integratievraag verklaarde 1 factor 54,37 %. De bijbehorende Cronbach’s Alpha was $\alpha=0.90$ en dus betrouwbaar.

De vragenlijst over micro en macro rechtvaardigheid bestond uit 10 items met vragen als “Ieders inkomen zou moeten zijn gebaseerd op hoe hard iemand werkt ten opzichte van anderen.” en “Mensen die meer bekwaam zijn zouden beloond moeten worden met hoger

inkomen.” (Zdaniuk & Bobocel, 2011). Bij de likertschaal werd er onderscheid gemaakt tussen niet en helemaal niet en wel en helemaal wel om een onderscheid te kunnen maken in de stelligheid waarin iemand voor het uiterste antwoord kiest. Dit geeft uiting aan de felheid waarin sommige mensen kunnen reageren in discussies over dit onderwerp (of deze onderwerpen). Voor de vragen over micro en macro rechtvaardigheid werd een betrouwbaarheidsanalyse gedaan: Micro gaf cronbachs'alpha $\alpha=.57$ en macro $\alpha=.72$. Bij micro rechtvaardigheid bleek de stelling: “Banen en promoties moeten worden gegeven aan de persoon die het het meest verdient.” verschil te maken. Nadat deze stelling werd weggelaten werd de cronbach's alpha beter, namelijk: $\alpha=.66$.

Bij de uiteindelijke analyse moesten een aantal andersom gestelde vragen omgepoold worden om tot de juiste betekenis te komen. Dit was in de survey niet gedaan om te voorkomen dat participanten een patroon in het onderzoek herkenden, om de validiteit te vergroten. Participanten die reflecteerden op het onderzoek lieten weten niet op de hoogte te zijn geweest van het werkelijke doel van de survey via de manipulaties. Velen gaven aan te denken dat hen direct naar hun mening over vluchtelingen werd gevraagd. Pas wanneer achteraf werd uitgelegd wat het doel van de manipulatievragen was beseften ze dit. De manipulatie was dus voldoende onbewust. De gebruikte vragenlijsten zijn te vinden in bijlage 1.

In dit onderzoek was het van belang dat de privacy van respondenten gewaarborgd bleef. De WBP (Wet bescherming persoonsgegevens) werd hierbij in acht genomen. Dit in verband met uitspraken die gedaan konden worden over andere mensen die niet door iedereen goed ontvangen kunnen worden. Respondenten moesten dit daarom anoniem kunnen doen zodat zij hier zelf geen gevolgen van konden ondervinden. Deze privacy werd gewaarborgd door juist opgeslagen gegevens en een anonieme rapportage van gegevens in de publicatie. Daarnaast moesten participanten van te voren toestemming geven aan het onderzoek mee te doen. De participanten werden op de hoogte gesteld van wat het onderzoek inhield door middel van debriefing.

Analysestrategie

Om het experiment te analyseren werd een ANOVA gebruikt om het hoofdeffect van de focus op vluchtelingenacceptatie te toetsen. Voordat er met de analyses werd begonnen werden er van de, na de factoranalyses gebleken bruikbare items, schaalscores gemaakt voor zowel micro en macro rechtvaardigheid als vluchtelingenacceptatie. Omdat focus niet significant bleek te zijn werd afgeweken van het toetsen van een mediërend effect van micro en macro

rechtvaardigheid op het hoofdeffect. Daarom werd het directe effect van micro en macro rechtvaardigheid op vluchtelingenacceptatie getoetst met een multiële regressie analyse met twee onafhankelijke variabelen. De effecten van de demografische gegevens werden getoetst met een ANOVA via General Linear Model. Alleen voor de onafhankelijke variabele leeftijd werd ook een regressieanalyse, dit keer een enkelvoudige, gedaan. Deze analyses werden allemaal uitgevoerd met behulp van het programma SPSS Statistics 24.

Resultaten

Focus

Er werd geen significant effect gevonden van de gemanipuleerde focus op de attitude richting vluchtelingen in Nederland, $F(2, 156) = .67, p > .05$. Participanten die op een ander moesten focussen ($M=4.90, SD=.19$), hadden geen positievere attitude naar vluchtelingen dan participanten die op zichzelf moesten focussen ($M=4.64, SD=.19$). Beide groepen weken dan ook niet significant af van de controlegroep ($M=4.63, SD=.20$) die geen manipulatie kreeg.

Micro en macro rechtvaardigheid

Omdat het hoofdeffect niet significant was verviel met die hypothese ook de hypothese van het mediatie-effect van micro en macro rechtvaardigheid. Het was niet nodig deze nog te analyseren. Daarom werd er nu via een multiële regressie analyse gekeken naar het effect van microrechtvaardigheid ($M=4.65, SD=1.10$) en macrorechtvaardigheid ($M=4.74, SD=1.29$) op vluchtelingenacceptatie ($M=4.73, SD=1.38$). Zowel macrorechtvaardigheid, $\beta = 0.54, t(153) = 7.71, p < .05$ als microrechtvaardigheid, $\beta = -.33, t(153) = -3.95, p < .05$ voorspelden significant de uitkomsten op de vluchtelingenschaal. Ook verklaarden micro en macro rechtvaardigheid een significante proportie van variantie op de vluchtelingenschaal, $R^2 = .34, F(2,156) = 39.99, p < .05$. Kijkend naar de regressie coëfficiënten betekent een hogere score voor macrorechtvaardigheid dat iemand hoger scoort op de vluchtelingen vragen en daarmee dus ook een positievere attitude naar vluchtelingen heeft. Wanneer iemand meer voor microrechtvaardigheid is werkt dit andersom. Dan wordt er lager gescoord op attitude naar vluchtelingen. De twee variabelen samen verklaren dus een significant deel van de spreiding.

Leeftijd, opleidingsniveau, politieke voorkeur en woonplaats

Regressieanalyse van leeftijd ($M=33.83$, $SD= 15.79$) voor vluchtelingenacceptatie ($M=4.73$, $SD=1.38$) is significant $\beta = -.016$, $t(154) = -2.30$, $p < .05$. Leeftijd verklaart ook een significant effect, $R^2 = .03$, $F(1, 156) = 5.308$, $p < .05$. De regressiecoëfficiënt $\beta = -.016$, betekent dat met het stijgen van de leeftijd de scores op de vluchtelingenschaal dalen en dus de houding naar vluchtelingen negatiever wordt.

De ANOVA van invloed opleidingsniveau op vluchtelingenacceptatie is significant. $F(5, 156)=3.484$, $p < .05$, $\eta_p^2 = .10$. Een post-hoc toets toonde aan dat participanten die aan de Universiteit studeerden ($M=5.0394$, $SD=1.25$) significant hoger scores op de vragen over vluchtelingen dan bijvoorbeeld participanten die aan het MBO ($M=3.54$, $SD=1.5$) hebben gestudeerd ($M_{\text{verschil}} = 1.50$, $p < .05$).

Ook een ANOVA die kijkt naar het effect van politieke voorkeur op de attitudes naar vluchtelingen $F(11, 156) = 23.57$, $p < .05$, $\eta_p^2 = .64$ is significant. Met een effectgrootte van .64 is het effect zeer groot. Dit is logisch omdat bepaalde politieke partijen staan voor bepaalde standpunten over vluchtelingen. Grote verschillen zijn bijvoorbeeld te vinden tussen stemmers op Forum voor Democratie ($M=1.76$, $SD= .45$) en GroenLinks ($M=5.82$, $SD= .58$). Bij het doen van een ANOVA voor Woonplaats gaf de analyse ook een significante uitkomst. De 69 verschillende woonplaatsen zijn toen onderverdeeld in stad en dorp waarna een ANOVA de significante uitkomst $F(1, 156)=21.71$, $p < 0.05$ en $\eta_p^2 = .12$ gaf.

Discussie

De hoofdhypothese dat de tijdelijke focus op een ander of jezelf invloed zou hebben op de attitudes naar vluchtelingen in Nederland werd door de resultaten van dit onderzoek niet onderbouwd. Wanneer iemand de manipulatie kreeg waarbij hij of zij aan zichzelf moest denken was zijn attitude naar vluchtelingen toe niet negatiever dan wanneer iemand zich op een ander moest richten. Beiden groepen verschilden ook niet van de controlegroep.

Omdat de hoofdhypothese niet significant was en daarom werd uitgesloten van de rest van het onderzoek had het geen zin meer om te kijken naar het mediërende effect van rechtvaardigheid op het hoofdeffect. Het hoofdeffect was immers niet aanwezig. Wel kon de hypothese over rechtvaardigheid los van het hoofdeffect worden genomen. Wanneer er werd gekeken of participanten met een hogere macro rechtvaardigheid hoger scoorden op vluchtelingen acceptatie en participanten met een hogere micro rechtvaardigheid lager scoorden op vluchtelingen acceptatie werden deze effecten wel als significant bevonden.

Participanten die in het geval van de vragen in dit onderzoek over inkomens meer vanuit micro rechtvaardigheid redeneerden deden dit dus ook in de vluchtelingenkwessie. Dit komt er grotendeels op neer dat iemand zijn of haar zaken zelf moet regelen en daarbij krijgt wat hij of zij verdient (Brickman et al., 1981). Participanten die meer vanuit macro rechtvaardigheid redeneerden zijn eerder bereid vluchtelingen te accepteren en te helpen. Deze vorm van rechtvaardigheid spreekt voor meer algehele gelijkheid in de maatschappij, los van iemands persoonlijke situatie (Brickman et al., 1981).

De overige resultaten van het effect van leeftijd, politieke voorkeur, opleidingsniveau en woonplaats waren allemaal significant.

Het significante effect van de onafhankelijke variabele leeftijd betekent dat oudere participanten negatiever tegenover vluchtelingen staan. Dit wil niet zeggen dat jongere participanten die ouder worden met de jaren ook negatiever worden. Het kan namelijk te maken hebben met de tijd waarin iemand is opgegroeid. Daarnaast komen jongeren wellicht meer in contact met allochtone jongeren waardoor er sprake van de contacthypothese van Allport kan zijn (Pettigrew et al., 2011). Allport stelde dat goed contact, bevorderd door gelijke status en gemeenschappelijke doelen, zorgt voor verminderde vooroordelen (Pettigrew et al., 2011). Nieuwer onderzoek toont aan dat Allport's voorwaarden minder noodzakelijk zijn en dat alleen contact tussen verschillende groepen al zorgt voor groter vertrouwen en maakt dat vroegere overtredingen vergeven worden (Pettigrew et al., 2011). Het vermindert angst en zorg voor meer empathie (Pettigrew et al., 2011). Ook kun je impliceren dat jongeren vaak idealistischer zijn en open staan voor veranderingen terwijl ouderen terughoudender zijn in het veranderen en/of verdelen van hetgeen waar zij voor gewerkt hebben.

Het effect van opleidingsniveau werd eveneens significant bevonden. Hoger opgeleide participanten scoorden hoger op de vluchtelingenschaal dan lageropgeleiden. Dit kan impliceren dat lageropgeleiden, die vaker beroepen beoefenen in sectoren waar vluchtelingen in terecht komen, meer competitie ervaren. Dit heeft te maken met de Etnische Competitie Theorie waarbij economische competitie tussen etnische groepen voor intolerantie zorgt (Scheepers, Gijssberts & Coenders, 2002). Dit geldt eveneens voor de huizenmarkt omdat lageropgeleiden wellicht weinig verdienen en daardoor wachten op sociale huurwoningen waar vluchtelingen ook voor in aanmerking komen. Als laatste was het voorspelde significante effect van politieke voorkeur inderdaad aanwezig. Dit spreekt voor zich omdat bepaalde politieke partijen bepaalde standpunten over vluchtelingen innemen in hun verkiezingsprogramma. De bevestiging van deze hypothese kan hierdoor gezien worden als een controle van de analyse. In verband met de grote variatie aan woonplaatsen is er besloten

woonplaats onder te verdelen in de categorieën stad en dorp om te kijken of dit onderscheid voor significante verschillen zorgde. Dit bleek inderdaad zo te zijn. Deze verschillen zijn mogelijk ook te verbinden aan de contacthypothese van Allport (Pettigrew et al., 2011). In dorpen wonen vaak minder allochtonen waardoor er minder contact is tussen autochtonen en allochtonen dan in de stad. Hierdoor worden vluchtelingen ook eerder als ‘vreemd’ gezien. Gevolg is dat vluchtelingen worden gezien als de ‘afwijkende’ out-group waarmee men zich minder kan identificeren. Dit is ook te verbinden aan Right Wing Authoritarianism (Anderson et al, 2015). Door personen die hoog scoren op RWA worden vluchtelingen eerder als een bedreiging zien dan de mensen waarmee ze zichzelf identificeren, zoals mededorpelingen (Anderson et al, 2015).

Reflectie

In eerste instantie leek de online enquête problemen op te leveren door een fout in het surveyprogramma. Dit zou een probleem kunnen zijn voor de betrouwbaarheid van het onderzoek omdat het meetinstrument niet voldeed. Alle antwoorden kwamen door, behalve van de manipulatie. Uit rondvraag bleek dat participanten deze wel gewoon ingevuld hadden en bij de resultaten was te zien welke conditie ze toebedeeld kregen. De manipulatie vond plaats door participanten bepaalde vragen te stellen die ervoor zorgen dat ze zich op een ander of op zichzelf focussen. De werkelijke antwoorden deden er uiteindelijk dus niet toe. Het ging erom dat ze zich gefocust hebben en of dat effect had op de acceptatie van vluchtelingen. Hierom werd de betrouwbaarheid toch gewaarborgd. Het was namelijk nog steeds mogelijk een verband te leggen tussen de conditie en de resultaten. Dit is reproduceerbaar voor andere onderzoekers wanneer zij dezelfde vragenlijsten gebruiken om de manipulatie uit te voeren.

De manipulatie kreeg relatief veel feedback. Veel participanten vonden de vragen vaag of gaven aan dat ze stopten bij deze vragen omdat ze teveel na moesten denken en niet begrepen wat dit onderzoek precies van ze wilde. Omdat deze vragen eerder voor een gelijksoortige manipulatie zijn gebruikt was dit onverwacht. Mogelijk dat dit te verhelpen zou zijn door een voorbeeld te geven of bij vragenlijsten met pen en papier er fysiek bij te zijn om vragen te beantwoorden. Hiermee zou ook het probleem van de slecht functionerende online enquête verholpen worden. In het onderzoek van Bal & van de Bos (2015) werd deze manier toegepast waardoor de antwoorden op de manipulatievragen beter door kwamen. Een andere mogelijke oplossing bij een volgend onderzoek is het aanreiken van een vooraf vastgestelde situatie door middel van een tekst of beeldmateriaal waarbij de participant aangestuurd wordt zich op een bepaalde situatie te focussen. Deze manipulatie zou dan wel kunnen werken

omdat de participant niet hoeft te twijfelen maar nog veel directer in een bepaalde richting wordt gestuurd. Deze methode werd in eerder onderzoek toegepast waarbij participanten een bepaald perspectief moesten nemen van iemand die ze op een afbeelding te zien kregen (Galinsky & Moskowitz, 2000). Participanten krijgen dan letterlijk een andere persoon zien waarop ze zich moeten richten waardoor ze de manipulatie niet kunnen omzeilen.

Vervolgonderzoek

In het licht van eerder theoretisch en empirisch onderzoek is het jammer dat de hoofdhypothese onvoldoende getoetst kon worden. De uitkomsten over micro en macro rechtvaardigheid zijn interessant maar hier is al wel eerder onderzoek naar gedaan met overeenkomende uitkomsten (Anderson, Stuart & Rossen, 2015). Dit onderzoek van Anderson et al. was daarentegen in Australië dus het huidige onderzoek kan een toevoeging zijn omdat het in een Europees land, Nederland heeft plaatsgevonden. Wanneer eenzelfde onderzoek in Nederland overeenkomende resultaten geeft, maakt dit de conclusie sterker. De uitkomsten over micro en macro rechtvaardigheid zijn interessant in het huidige theoretisch kader maar ook voor vervolgonderzoek. Het feit dat in dit onderzoek deze percepties van rechtvaardigheid een significante invloed hadden op vluchtelingenacceptatie maakt het interessant om te kijken wat dit kan betekenen voor de vluchtelingensituatie in Nederland. Aanhangers van macro rechtvaardigheid zijn meer voor een eerlijke verdeling, vaak nu al via beleid (Zdaniuk en Bobocel, 2011). Aanhangers van micro rechtvaardigheid, die meer voor rechtvaardigheid op individueel niveau zijn, zullen wellicht door ander beleid aangesproken worden waardoor ze minder negatief tegenover vluchtelingen staan. Door dit soort onderzoek kan er gezocht worden naar beleid dat past bij de verschillende percepties van rechtvaardigheid. Of er kan inzicht worden geboden in het hoe en waarom van de keuze voor micro of macro rechtvaardigheid en hoe dat kan veranderen door bijvoorbeeld in te laten zien hoe het één eigenlijk rechtvaardiger is dan het ander.

Daarnaast opent het significante effect van woonplaats een deur naar meer onderzoek. Het impliceert dat binnen een klein land als Nederland het wonen in een stad of dorp al dusdanig grote verschillen over sociale kwesties oplevert. Deze verschillen zijn tekenen van een kloof die je in Nederland steeds meer ziet en onder andere wordt veroorzaakt doordat jongeren wegtrekken van het platteland. Deze kloof vormt een struikelblok terwijl er juist in dorpen meer ruimte is voor goedkoop wonen en dus bijvoorbeeld vluchtelingenopvang. Wanneer er meer onderzoeken zijn gedaan die deze kloof impliceren is het aan te raden onderzoek te doen met als doel beleid te maken om de kloof tegen te gaan. Een bekend

voorbeeld is het gebrek aan goed openbaar vervoer in de provincie Zeeland waardoor studenten wegtrekken en niet meer terugkomen.

Het effect van leeftijd impliceert ook een kloof waar in de toekomst beleid op zou kunnen worden gemaakt. Verschillen tussen jong en oud zijn van alle tijden maar wanneer deze invloed hebben op keuzes in maatschappelijke kwesties is het goed terug te gaan naar de kern van de meningsverschillen om zo tot consensus te komen. Kwalitatief onderzoek naar deze kwestie met zowel jongere als oudere participanten lijkt daarom een goed vervolgonderzoek om op zoek te gaan naar een middenweg en om te begrijpen waarom mensen tot hun standpunt komen.

Met dit onderzoek is een stap in de richting gezet van het begrijpen en verklaren van bepaalde attitudes naar vluchtelingen. Demografische gegevens als leeftijd en woonplaats spelen een rol maar ook perceptie van rechtvaardigheid heeft hier invloed op. Hopelijk kan dit soort onderzoek in de toekomst bijdragen aan het vormen van beleid dat past bij verschillende percepties van rechtvaardigheid waardoor de vluchtelingenproblematiek minder problematiek wordt.

Referenties

Anderson, J. R., Stuart, A., & Rossen, I. (2015). Not all negative: Macro justice principles predict positive attitudes towards asylum seekers in Australia. *Australian Journal of Psychology*, 67(4), 207-213.

Bal, M., & van den Bos, K. (2015). Putting the “I” and “Us” in Justice: Derogatory and Benevolent Reactions Toward Innocent Victims in Self-Focused and Other-Focused Individuals. *Social Justice Research*, 28(3), 274-292.

Brickman, P., Folger, R., Goode, E., & Schul, Y. (1981). Microjustice and macrojustice. In *The justice motive in social behavior* (pp. 173-202). Springer US.

Cats R. (2015). Opvang vluchtelingen split het land. *FD*. Geraadpleegd april 2017, van <https://fd.nl/economie-politiek/1122082/opvang-vluchtelingen-split-het-land>

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological bulletin*, 112(1), 155.

Duckitt, J., & Sibley, C. G. (2010). Personality, ideology, prejudice, and politics: A dual-process motivational model. *Journal of Personality*, 78(6), 1861–1894. doi:10.1111/j.1467-6494.2010.00672.x

Esses, V. M., Veenvliet, S., Hodson, G., & Mihic, L. (2008). Justice, morality, and the dehumanization of refugees. *Social Justice Research*, 21(1), 4-25.

Galinsky, A. D., & Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favoritism. *Journal of personality and social psychology*, 78(4), 708.

Khera, M. L., Harvey, A. J., & Callan, M. J. (2014). Beliefs in a just world, subjective well-being and attitudes towards refugees among refugee workers. *Social Justice Research*, 27(4), 432-443.

Louis, W. R., Duck, J. M., Terry, D. J., Schuller, R. A., & Lalonde, R. N. (2007). Why do citizens want to keep refugees out? Threats, fairness and hostile norms in the treatment of asylum seekers. *European Journal of Social Psychology*, 37(1), 53-73.

NRC, (2017). Nee, Zweden is geen ‘mislukte’ staat. NRC. Geraadpleegd april 2017, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/10/is-zweden-echt-een-mislukte-staat-8056886-a1553995>

Olsen, C., El-Bialy, R., Mckelvie, M., Rauman, P., & Brunger, F. (2016). “Other” Troubles: Deconstructing Perceptions and Changing Responses to Refugees in Canada. *Journal of immigrant and minority health*, 18(1), 58-66.

Onderzoek vluchtelingenproblematiek, opiniepanel Eenvandaag, 2015. Geraadpleegd april 2017, van, <http://www.eenvandaag.nl/uploads/doc/Rapportage%20Vluchteling.pdf>

Pettigrew, T.F., Tropp, L.R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advance in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 271-280.

Pratto, F. & Stewart, A.L (2012). Social Dominance Theory. In Daniel J. Christie: *The Encyclopedia of Peace Psychology* (1-4).

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/wanneer-kan-ik-asiel-aanvragen-in-nederland>, geraadpleegd maart 2017.

www.vluchtelingenwerk.nl geraadpleegd maart 2017.

Rethmeier, E. (2015). Zo ongemakkelijk is verslag uitbrengen van de vluchtelingen crisis. Geraadpleegd april 2017, van, <https://www.vn.nl/media-over-vluchtelingen>

Scheepers, P., Gijsberts, M., & Coenders, M. (2002). Ethnic exclusionism in European countries. Public opposition to civil right for legal migrants as a response to perceived ethnic

threat. *European Sociological Review*, 18, 17-34

Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York, NY: Cambridge University Press.

Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. In S. Iyengar, & W. J. McGuire (Eds.), *Explorations in political psychology* (183–219). London: Duke University Press.

Van den Bos, K., & Lind, E. A. (2001). The psychology of own versus others' treatment: Self-oriented and other-oriented effects on perceptions of procedural justice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(10), 1324-1333.

Van Teeffelen, K. (2015). *Trouw*. Geraadpleegd april 2017, van <https://www.trouw.nl/home/anoniempje-wordt-steeds-zichtbaarder~a87a67f5/>

Verkuyten, M. (2004). Emotional reactions to and support for immigrant policies: Attributed responsibilities to categories of asylum seekers. *Social Justice Research*, 17, 293–314

Verkuyten, M. (2006). Groepsidentificaties en intergroepsrelaties onder Turkse Nederlanders. *Mens en maatschappij*, 81(1), 64-84.

Zdaniuk, A., & Bobocel, D. R. (2011). Independent self-construal and opposition to affirmative action: the role of microjustice and macrojustice preferences. *Social Justice Research*, 24(4), 341-364.

Bijlage 1.

Vragenlijsten

Beste deelnemer,

Voor mijn bachelorscriptie voor Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht doe ik onderzoek naar de plaats van oorlogsvluchtelingen in de Nederlandse samenleving. Hiervoor ben ik op zoek naar Nederlanders tussen de 18 en de 70 jaar oud.

Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 10 minuten in beslag nemen. De vragenlijst is volledig anoniem en er zal vertrouwelijk met de antwoorden worden omgegaan. Je antwoorden zullen alleen gebruikt worden voor dit onderzoek en de resultaten zullen niet te herleiden zijn tot jouw persoon. Met het invullen van de vragenlijst stem je in met de vrijwillige deelname aan dit onderzoek en bovenstaande. Je kunt zonder opgaaf van reden op elk moment met dit onderzoek stoppen.

Denk niet te lang na over de vragen en vul je eerste ingeving in. Er zijn geen goede of foute antwoorden mogelijk.

Alvast bedankt voor je tijd!

Vriendelijke groeten,

Veerle van Dijke

Deel 1

Woonplaats:

Leeftijd:

Opleiding:

Op welke politieke partij heb je gestemd?

In welke sector ben je werkzaam?

Volg je het nieuws?

Zo ja heb je een abonnement op de krant?

Kijk je het journaal op tv? *Nooit-heel soms- af en toe- regelmatig- vaak*

Deel 2

Eerst wil ik je vragen je goed te concentreren. We doen dit door middel van het ophalen van een herinnering.

Conditie 1.

Neem een moment de tijd om na te denken over een situatie waarin je op een andere persoon gefocust was.

Beschrijf deze situaties waarin je op een andere persoon gefocust was kort.

.....
.....
.....
.....

Beschrijf zo specifiek mogelijk hoe de andere persoon zich gedroeg.

.....
.....
.....
.....

Beschrijf zo specifiek mogelijk wat je denkt dat de gevoelens van de andere persoon waren.

.....
.....
.....
.....

Beschrijf zo specifiek mogelijk wat je denkt dat de gedachten van de andere persoon waren.

.....
.....

.....
.....

Of

Conditie 2.

Neem een moment de tijd om na te denken over een situatie waarin je op jezelf gefocust was.

Beschrijf deze situatie waarin je op jezelf gefocust was kort.

.....
.....
.....
.....

Beschrijf zo specifiek mogelijk hoe je je gedroeg.

.....
.....
.....
.....

Beschrijf zo specifiek mogelijk wat je gevoelens waren.

.....
.....
.....
.....

Beschrijf zo specifiek mogelijk wat je gedachten waren.

.....
.....

.....
.....
Of

Conditie 3.

(geen focusvragen)

Deel 3

Deze vragen gaan over de plaats van vluchtelingen in de Nederlandse samenleving.

Vind je dat Nederland meer vluchtelingen moet opnemen dan men nu heeft toegezegd?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Zou je bereid zijn tijdelijk een vluchteling in je huis te nemen?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Zou je het goed vinden als er in jouw woonplaats vluchtelingen werden opgevangen?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Zou je het onprettig vinden als er in jouw straat vluchtelingen kwamen te wonen?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Vind je dat dat Nederland minder vluchtelingen op zou moeten nemen dan men nu doet?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Vind je dat vluchtelingen recht hebben op een uitkering?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Moeten vluchtelingen meer integreren?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Vind je dat vluchtelingen geen recht hebben op een sociale huurwoning in Nederland?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Zou je vluchtelingen willen helpen de Nederlandse taal te leren?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Zou je bereid zijn vrijwilligerswerk te doen voor vluchtelingen?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Vind je dat vluchtelingen het land uitgezet mogen worden?

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Deel 4

De volgende vragen gaan over jouw mening over rechtvaardigheid.

Inkomensverschillen tussen sociale groepen (bijvoorbeeld tussen mannen en vrouwen) zouden niet groot moeten zijn.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Er zou een gegarandeerd minimuminkomen moeten zijn voor iedereen.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Inkomen zou moeten zijn gebaseerd op de rechtmatige behoeften van elk individu en zijn/haar familie.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

De rijken moeten belasting betalen zodat de armen geholpen kunnen worden.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Er zijn te grote verschillen in inkomens tussen de rijken en de armen.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Banen en promoties moeten worden gegeven aan de persoon die het het meest verdient.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Baan en promotie beslissingen moeten rekening houden met de hoeveelheid inspanning, tijd en moeite mensen in hun baan steken.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Ieders inkomen zou moeten zijn gebaseerd op hoe hard iemand werkt ten op zichte van anderen.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Iemands inkomen zou gebaseerd moeten zijn op hoeveel iemand bereikt op zijn of haar werk.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Mensen die meer bekwaam zijn zouden beloond moeten worden met hoger inkomen.

Helemaal wel -.....- Helemaal niet

Einde

Bedankt voor je deelname. Dit onderzoek ging over het effect van zelf- of andergerichtheid en de verschillende percepties van rechtvaardigheid op vluchtelingenacceptatie. Er waren twee verschillende enquêtes waarbij de deelnemer zich op een ander of op zichzelf moest focussen. Een derde vragenlijst vroeg niet om een bepaalde focus en was dus neutraal. Hierna werd gekeken of de deelnemer meer voor micro of macro rechtvaardigheid was. In de analyses zal vervolgens gekeken worden of deze variabelen elkaar beïnvloeden. De algemene gegevens zoals woonplaats en leeftijd werden gevraagd om mee te nemen in de analyse. Mogelijk hebben deze ook invloed. Graag zou ik willen vragen of je anderen die de enquête nog niet hebben ingevuld hier niet over wilt inlichten, dit om te voorkomen dat de antwoorden van deze deelnemers beïnvloed worden door voorkennis over het onderzoek. Voor verdere vragen en opmerkingen of als je interesse hebt in de uitkomsten van dit onderzoek kun je me e-mailen via v.a.s.vandijke@students.uu.nl

Nogmaals bedankt,

Veerle van Dijke